

” Se on viime kädessä jokseenkin kaikkien ympäristöongelmien taustasy”

Analyysi ylikansoitusdiskurssista suomalaisissa mediajulkaisuissa

Emilia Hilja-Katariina Erkkilä

Kandidaatintutkielma

Yhteiskuntapolitiikka

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen laitos

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Emilia Hilja-Katariina Erkkilä	
Työn nimi ”Se on viime kädessä jokseenkin kaikkien ympäristöongelmien taustasy” Analyysi ylikansoituskurssista Suomalaisissa mediajulkaisuissa	
Oppiaine Yhteiskuntapolitiikka	Työn laji Kandidaatin tutkielma
Aika Syksy 2022	Sivumäärä 32
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämän tutkielman tavoitteena on kriittisen ja retorisen diskurssianalyysin keinoin selvittää, millainen on suomalainen ylikansoituskurssi. Tutkimustehtävänä on saada selville, kuinka ylikansoituskurssia – käsitystä ylikansoituksesta perimmäisenä syynä ilmasto- ja ympäristöhaasteille – puolustetaan ja löytyykö keskustelusta eriarvoistavia piirteitä. Tutkimus myös kyseenalaistaa ylikansoituskurssin toimivuuden yhteiskunnallisessa keskustelussa sellaisenaan.</p> <p>Tutkielman teoria koostuu ylikansoituskurssin pohjoisamerikkalaisesta tutkimuksesta sen kattavuuden vuoksi. Kirjallisuus taustoittaa ylikansoituskurssin historiaa, nykyisyyttä ja sen kohtaamaa kritiikkiä. Suurin osa kritiikistä kohdistuu diskurssin yksipuolisuuteen: Huomio kohdistuu korkean syntyvyyden maihin globaalissa etelässä ja keskustelu esimerkiksi globaalin pohjoisen kulutuksesta unohtuu.</p> <p>Aineistona toimii seitsemän avointa nettijulkaisua kuudelta eri media-alustalta sekä näiden julkaisujen kommentteista. Aineiston rajauksena toimii se edellytys, että kirjoittaja on ylikansoituskurssin kannalla.</p> <p>Aineiston analyysissä esille tulee viisi aladiskurssia, joilla ylikansoituskurssia pyritään puolustamaan. Yhteisiä tekijöitä diskursseilla on kehämäisyys ja oletus ylikansoituksen perustavanlaatuisuudesta suhteessa ympäristöongelmiin. Toinen huomio on, että sellaisenaan ylikansoituskurssilla saattaa olla jo itsessään eriarvoistavia piirteitä.</p> <p>Asiasanat: väestöongelmat, väestön nousu, niukkuus, ilmastonmuutos, eriarvoisuus, kestävä kehitys</p>	
Säilytyspaikka: Jyväskylän yliopisto	

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Teoria.....	3
2.1 Ylikansoituskurssin historiaa	3
2.2 Ylikansoituskurssi nykyään.....	5
2.3 Ylikansoituskurssin kritiikkiä	6
3. Tutkimustehtävä ja metodi	9
3.1 Tutkimuskysymykset	9
3.2 Aineisto.....	10
3.2.1 Aineiston eettisyys	11
3.3 Metodi	11
4. Tulokset ja analyysi	13
4.1 Diskurssien esittely ja retorinen analyysi: Kuinka ylikansoituskurssia puolustetaan?	13
4.1.1 "Tabuisuus"	13
4.1.2 Syy-Seuraussuhteet	15
4.1.3 Muiden keinojen hyödyttömyys.....	17
4.1.4 Moraaliin vetoaminen.....	17
4.1.5 Pohjoisen huoltosuhteen heikkeneminen vastaan Afrikan väestöräjähdyks.....	18
4.1.6 Yhteenveto.....	19
4.2 Kriittinen analyysi: Onko suomalaisesta ylikansoituskurssista löydettävissä eriarvoistavia piirteitä?	20
4.2.1 Diskurssien analyysi	20
4.2.2 Ratkaisuehdotukset.....	24
4.2.3 Radikaalit ja provosoivat puhettavat	26
5. Pohdinta.....	27
Lähdeluettelo	30
Aineisto	31

1. Johdanto

Maailma kamppailee ilmastokriisin, ylikulutuksen ja näistä johtuvien lukuisien lieveilmiöiden kanssa. Sosiaalisen, taloudellisen ja ekologisen kestävyuden voidaan katsoa olevan vaakalaudalla, jos kriisin syihin ja seurauksiin ei puututa. Koska ilmiö on moniulotteinen, myös ratkaisuehdotuksia on lukuisia. Yksi niistä liittyy liikasyntyvyyteen ja ylikansoitukseen. Esiin on tullut diskurssi, jonka mukaan nimenomaan ylikansoitus on globaalien ongelmien juurisyy. Tutkimuksen aiheena onkin ylikansoituskurssi eli *“overpopulation discourse”* - ideologia, jonka mukaan ylikansoitus on globaalien ongelmien merkittävin perussyy.

Vaikka väkiluvun kasvu on ympäristö- ja ilmastokriisin kontekstissa keskustelun arvoinen asia, on sen asettaminen perustavimmaksi syyksi globaaleille ongelmillemme herättänyt kysymyksiä. Ylikansoituskustelun kriittisessä tarkastelussa on herännyt huoli siitä, että maailman talous- ja valtarakenteelliset tekijät jäävät huomiotta, kun huomio kiinnitetään liiaksi ylikansoitukseen perustavanlaatuisena ongelmana. Onkin huomautettu, että tällaisten keskustelujen tulisi ottaa huomioon myös globaalin pohjoisen liikakulutus; talousjärjestelmä, joka on sallinut tämän kulutuksen ja ylläpitänyt sitä sekä epätasa-arvoiset globaalit valtasuhteet. (Dyet ym. 2019, 2). Vaarana nimittäin on, että keskustelu suuntautuu suhteettomasti globaaliin etelään.

Tässä tutkimuksessa pureudun suomalaiseen ylikansoituskusteluun diskurssianalyysin keinoin. Pyrin selvittämään erinäisten media-alustojen julkaisujen sekä näiden kommenttiosioden avulla, kuinka ylikansoituskurssia nimenomaan Suomessa puolustetaan. Lisäksi tarkoituksena on aikaisemman kirjallisuuden pohjustamana vertailla suomalaista diskurssia aikaisempaan kritiikkiin.

Suomalaisen näkökulman tutkiminen ylikansoituskurssista on erityisen kiinnostavaa, kun mietitään, kuinka Suomi usein asemoidaan suhteessa globaaleihin ongelmiin. Tarkoitan tällä sitä näkökulmaa, jonka mukaan Suomi on niin pieni osa globaalia maailmaa, etteivät sen toimet, niin hyvässä kuin pahassakaan, vaikuta maailman ongelmiin. Samalla kuitenkin ylikansoituskustelussa globaalista etelästä luodaan yhtenäistä kollektiivia, jonka toimet ovat jopa kohtalonkysymys maailmalle. Tämänkaltainen itsensä ja muiden asemoittaminen tulee esiin aineiston analyysissä.

Toiseksi aihe nostaa kysymyksen: Autetaanko kehittyviä korkean syntyvyyden

valtioita näiden valtioiden sekä niiden asukkaiden itsensä hyväksi vai ensisijaisesti keinona laskea syntyvyyttä? Nykyaikainen ylikansoituskurssi on nimittäin nostanut esiin huolta muun muassa tyttöjen koulutuksen tasosta, tasa-arvo-ongelmista ja ehkäisymenetelmien saatavuudesta esimerkiksi Saharan eteläpuoleisessa Afrikassa. Kyseessä on ilmeisen tärkeitä keskustelun aiheita oikeudenmukaisuuden ja hyvinvoinnin kehittämisen kontekstissa. Tärkeää on kuitenkin kysyä, mikä on motiivina näiden asioiden edistämässä, sillä motiivien on todettu vaikuttavan keinoihin. Vaarana on, että jos keskitytään liialti syntyvyyden laskemiseen keinot kääntyvät marginalisoituja ryhmiä vastaan (Dyett 2019, 4).

Viimeiseksi mainittakoon ylikansoituskustelun ongelmallinen historia. Se on liitetty muun muassa eugeniikkaan, rasismiin ja luokkasyrjintään sen malthusilaisen historian vuoksi. Malthusilaisuudella viitataan 1700 - 1800 luvulla eläneen Taloustieteilijä Thomas Malthusin teoriaan, jonka mukaan väestö kasvaa eksponentiaalisesti, kun taas maatalous ja elintarviketuotanto kasvavat huomattavasti hitaammin, mikä tarkoittaa, että lopulta väestönkasvu ylittäisi maapallon kantokyvyn (Dyett 2019, 8). Malthusin mukaan köyhyys on eksponentiaalisen syntyvyyden seurausta. Holistisena ratkaisuna ongelmaan pidettiin köyhien korkeamman kuolleisuuden sallimista, jolloin köyhyysaste vähenisi kahta reittiä: köyhien kuolleisuuden sekä väkiluvun laskemisen seurauksena. (Is Overpopulation a Problem? 2016, 843.)

Nykyaikaisessa ylikansoituskustelussa halutaan ymmärrettävästi korostaa eroa arkaan historiaan. Tämä näkyy myös aineiston analyysissä. Huomattavaa onkin, että nykyaikaisessa keskustelussa laajasti uskotaan köyhyyden johtavan ylikansoitukseen eikä Malthusin tapaan päinvastoin. Silti kriittisessä tutkimuksessa modernikin diskurssi on nimetty uusmalthusilaisuudeksi. Siihen liittyy väestön aiheuttama niukkuuden pelko, joka pitää globaaleja ongelmia, kuten ympäristön pilaantumista ensisijaisesti väestönkasvun syynä. Kuten jo mainittu, sellaisenaan sen on syytetty vääristävän rakenteellisia dynamiikoita, kuten jatkuvan kasvun ihannetta ja eriarvoisuutta, stereotypoivan tiettyjä väestöryhmiä erityisesti globaalissa etelässä ja depolitisoivan vaurauden ja vallan epätasaroja. (Hendrixson & Hartmann 2019, 1.) Tutkimuksessa väitetäänkin, vaikka köyhyyden ja ylikansoituksen suhde on keskustelussa muuttunut, se ei poista ylikansoituskurssin ongelmia.

Vaikka historia on raskauttava, väitän ettei ylikansoituskurssin puolestapuhujia ole syytä leimata Malthusin oppien kannattajiksi. Syntyvyyden kasvusta keskustelu on tärkeä aihe. Tärkeää on kuitenkin myös pohtia erinäisten lähestymistapojen ja skenaarioiden seurauksia samalla ottaen huomioon ne lukuisat muut tekijät, jotka

globaaleihin kriiseihimme vaikuttavat (Dyett 2019, 5.)

Näillä sanoilla aloitan teorian esittelyllä, jossa käyn läpi ylikansoituskurssin historiaa ja nykyisyyttä sekä siihen kohdistunutta kritiikkiä. Tämän jälkeen siirryn tutkimustehtävään ja metodiin, jossa esittelen tutkimuskysymykset, aineiston ja diskurssianalyysin menetelmänä. Näiden pohjustamana päästään tuloksiin ja analyysiin. Aineistosta nousi esiin viisi diskurssia, joilla käsitystä ylikansoituksesta ympäristöongelmien juurisyynä pyritään puolustamaan. Näiden diskurssien kriittinen analyysi aiemman kirjallisuuden pohjustamana osoittaa, että ylikansoituskurssissa on edelleen eriarvoistavia ongelmakohtia, jotka olisi tärkeä tiedostaa.

2. Teoria

Tässä luvussa syvennyn aikaisempaan tutkimukseen. Ylikansoituskurssia on tutkittu suhteellisen paljon Pohjois-Amerikasta käsin. Pohjois-Amerikkalainen tutkimus tuleekin toimimaan tämän tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä. Pohjois-Amerikkalaisen kirjallisuuden käyttäminen tukee osaltaan tutkimustehtävääni. Se myös antaa tarpeellisen historiallisen viitekehyksen ylikansoituskurssille, jota voidaan myös soveltaa suomalaiseen diskurssiin. Aloitankin kirjallisuuden esittelyn käymällä läpi ylikansoituskurssin historiaa. Tämän jälkeen käsittelen sen asemaa nykyisessä kestävyys- ja kehitysapukeskustelussa. Lopuksi tarkastelen diskurssin kohtaamaa kritiikkiä.

2.1 Ylikansoituskurssin historiaa

Ylikansoituksen ongelma alkoi vakiintumaan osaksi kansainvälistä keskustelua toisen maailmansodan jälkeen (Fletcher ym. 2014, 1). Se tosin perustuu jo vanhempaan malthusilaiseen ajatteluun, jossa Thomas Malthus nosti esiin huolenaiheen aritmeettisesti kasvavien ruokaresurssien ja eksponentiaalisesti kasvavan väestön välisestä ristiriidasta vuonna 1798 (Fletcher ym. 2014, 2). 1800-luvulle asti syntyvyyteen liittyviä kysymyksiä

pohdittiin kuitenkin pääasiassa työvoiman tarjonnan, perinnön, sukunimen säilymisen ja monien muiden henkilökohtaisten tekijöiden näkökulmasta. Kun syntymää ja kuolemaa alettiin käsittää nimenomaan kansallisina ja globaaleina tekijöinä, elämän kiertokulusta tuli osa kestävyyttä. Näin käsitteet kantokyky "*carrying capacity*" ja ekologinen jalanjälki "*ecological footprint*" alkoivat muotoutumaan. (Is Overpopulation a Problem? 2016, 843.)

Tämä osaltaan johti väestön räjähdysten pelon kasvuun 1960-luvulla. Vuonna 1964 Yhdysvaltain presidentti Johnson muun muassa esitti väitteen YK:n kokouksessa, että "*jokainen viisi väestönhallintaan käytettyä dollaria oli sadan talouskasvuun investoidun dollarin arvoinen*" (Fletcher ym. 2014, 6). Samaisena vuosikymmenenä ylikansoituskurssin ohjaamasta politiikasta tuli hyvin olennainen osa kehityspolitiikkaa. Ympäristön rappeutuminen myös liitettiin ensimmäisen kerran ylikansoitumiseen. Tähän vaikutti erityisesti Paul ja Anne Ehrlichin kirja "*The Population Bomb*", joka ennusti ympäristön romahtamista, inhimillistä kärsimystä ja massiivista nälänhätää maailmanlaajuisesti ylikansoituksen seurauksena (Fletcher ym. 2014, 6.)

Tutkimusta ja kirjallisuutta väestönkasvun vaaroista julkaistiin paljon ja se saikin mittavaa näkyvyyttä. Historioitsija ja teknotieteen tutkija Michelle Murphy muun muassa analysoi, kuinka yhdysvaltalaisen biologin Raymond Pearl'n kantokyvyn malli eli niin sanottu "*logistiikkakäyrä*" ei ainoastaan auttanut määrittelemään väestöä ongelmaksi, vaan myös interventiopisteeksi talouden tulevaisuuden manipuloinnissa. Pearl perusti "*logistisen käyränsä*" hedelmäkärpäskokeisiin, joiden mukaan hän väitti elävien organismien lisääntyvän luonnostaan eksponentiaalisesti niin kauan, kunnes äärimmäinen niukkuus johtaisi väestön laskuun. Hän yleisti tämän hedelmäkärpäsisistä peräisin olevan käsityksensä väestön aiheuttamasta niukkuudesta ihmispopulaatioille. (Hendrixson & Hartmann 2019, 2; Murphy 2017, 4; Pearl 1927, 537–539.)

Maantieteilijä Nathan Sayre taas pitää ylikansoituskurssin popularisoitumisen lähteenä yhdysvaltalaisen ekologin William Vogtin vuonna 1948 julkaistua bestselleriä "*Road to Survival*" (Hendrixson & Hartmann 2019, 2). Kirja maalasi epätoivoisen kuvan väestöpaineista, jotka ylittävät elintarviketuotannon, heikentävät ympäristöä ja aiheuttavat sotia. Tämä menestys johti siihen, että Vogt valittiin PPFAn (*Planned Parenthood Federation of America*) kansalliseksi johtajaksi, jossa hänellä oli merkittävä rooli Yhdysvaltojen kansainvälisten kehitystavoitteiden määrittämisessä (Connelly 2008, 130). Yhdysvaltalainen biologi Garret Hardinin vuoden 1968 "*Tragedy of the Commons*" niin ikään ennustaa yhteisomistuksen tuhoavan ympäristön ja johtavan niukkuuteen liikakansoituspaineista johtuen. Se on kaikkien aikojen luetuimpia

ympäristöesseitä. (Hendrixson & Hartmann 2019, 4.)

1980-luvulla tämä 1960-luvun kiihtynyt keskustelu ylikansoituksen vaaroista liitettiin osaksi uudehkoa kestävä kehitys -keskustelua. Brundlantin komission ”*Our common future*” -raportin (1987, 17) mukaan kestävällä kehityksellä tarkoitetaan kehitystä, joka täyttää nykyiset tarpeemme samalla mahdollistaen tulevaisuuden tarpeet. Kestävä kehitys -keskustelua käydäänkin ekologisten, taloudellisten, sosiaalisten ja kulttuuristen kysymysten ympärillä. Globaalin etelän korkea syntyvyys alettiin kokea uhaksi ilmastopakolaisuuskeskustelun ja näin ollen ekologisten sekä sosiaalisten kestävyyskysymysten puitteissa. Tämä johti niin sanotun ympäristöturvallisuuden alan syntyyn 1990-luvulla. Se keskittyi pitkälti valtiotieteilijä Thomas Homer Dixonin tutkimukseen, joka korosti väkivaltaisten konfliktien ja kansainvälisen muuttoliikkeen lisääntymisen vaaroja sekä luonnonkatastrofeja ja resurssikonflikteja väestönkasvun seurauksena. (Fletcher ym. 2014, 6; Thiele 2013, 13.)

Tämän jälkeen muuttoliikkeen pelko ylikansoituksen seurauksena globaalista etelästä pohjoiseen onkin ollut ylikansoituskurssissa vahvasti esillä. Tämä pelko on nostanut esiin myös radikaaleja kannanottoja. 1990-luvulla kirjailija Herbert Gruhl esimerkiksi esitti väitteen, jonka mukaan siirtolaiset on käännettävä pois Euroopan ekologisen koskemattomuuden säilyttämiseksi ja että vain kuolema voi palauttaa tasapainon (Biehl & Staudenmaier 1996, 43). Vaikka tällaiset kannanotot ovat rajun kritiikin kohteita, tuli ylikansoitukseen ja ilmastoon liittyvistä muuttoliike-ennusteista tärkeä osa ”*strategista demografiaa*”. Tällä viitataan kansallisen turvallisuuden uhkien määrittämiseen väestörakenteen näkökulmasta. (Hartmann & Hendrixson 2005, 3.)

2.2 Ylikansoituskurssi nykyään

Diskurssilla on siis pitkä ja vankka historia kansainvälisessä keskustelussa. Seuraavaksi tarkastelen sen osuutta kestävässä kehityksessä ja politiikassa nykypäivänä.

Muun muassa Isossa-Britanniassa väestö-, kehitys- ja lisääntymisterveyteen keskittyvä puolueiden välinen eduskuntaryhmä julkaisi vuonna 2015 raportin ”*Population Dynamics and the Sustainable Development Goals*”. Se esittää perhesuunnittelua politiikan ykköstavoitteena muuttoliikkeen ja ilmastonmuutoksen torjumiseksi sekä konfliktien

vähentämiseksi. Raportti maalaa synkän kuvan ylikansoituksesta, ilmastonmuutoksen tuhosta, ruokapulasta ja konflikteista. Se sisältää taulukon, jossa on luettelo niin sanotuista hauraista ja korkean syntyvyyden alueista. (Hendrixon & Hartmann 2018, 4.)

Yhdistyneissä Kansakunnissa ylikansoituksen ongelmaa ovat tuoneet esille muun muassa entinen YK:n pääsihteeri Ban Ki-moon Esipuheessaan Global Environmental Outlook GEO 4 –raportilla (Fletcher 2014, 7). Seuraavassa GEO 5 -raportissa tämä näkökulma toistetaan, kun YK:n ympäristöohjelman (UNEP) pääjohtaja Achim Steiner toteaa, että *"Tänään elävät 7 miljardia ihmistä käyttävät yhdessä maapallon resursseja kiihtyvällä nopeudella ja intensiteetillä, joka ylittää järjestelmien kyvyn käsitellä jätteet ja neutraloida haitalliset ympäristövaikutukset"* (GEO 5 2012, 18.) Viimeisenä esimerkkinä toimii Bill ja Melinda Gatesin hyväntekeväisyysjärjestö, jonka mukaan vapaaehtoinen perhesuunnittelu on yksi kustannustehokkaimmista sijoituksista, jonka maa voi tehdä tulevaisuuteensa eteen (Dyett 2018, 7.)

2.3 Ylikansoituskurssin kritiikkiä

Ylikansoituksen ja liikasyntyvyyden ongelman esiin nostaminen on kestävä kehityksen kontekstissa aiheellista. On kuitenkin hyvä kysyä, kuinka perusteltuna on pitää ylikansoitusta nimenomaan juurisyynä tai perusongelmana globaaleille ongelmillemme. Samaa kysymystä on Pohjois-Amerikkalaisessa tutkimuksessakin kysytty, jota tässä kappaleessa tarkastelen.

"Niukkuus" on keskeinen termi nykyajan kehitysdiskurssissa ja on määrittävä osa ylikansoituskurssia. Se on muodostanut kaksi kilpailevaa narratiivia. Ensimmäinen on nimetty *rajallisen maailman 'kasvuraja'*-kertomukseksi, jonka mukaan piittaamattomasti kasvava ihmispopulaatio kuluttaa resurssejaan liian nopeasti. Tällaisessa keskustelussa niukkuuden idea edustaa kehityskeskustelun ja -politiikan rajaehtoja. Toisessa puhettavassa niukkuudella on tekninen rooli, joka määrittelee uusklassisen taloustieteen "resurssien allokoinnin tieteenä". Niukkuus siis käsitetään yhden hyödykkeen niukkuutena suhteessa toiseen, mikä ohjaa kuluttajien allokaatiopäätöksiä. Tällainen uusklassinen näkemys sallii ihmiskunnan lajina ylittää minkä tahansa tietyn resurssin äärellisyyden ihmisen luovuuden avulla (Mehta 2010, xviii).

Ensimmäinen narratiivi on kiinteä osa ylikansoituskurssia. Toinen narratiivi

esiintyi aineistossa myös ja se tuotiinkin esiin vastakkaisena näkemyksenä aineiston puolustamalle diskurssille. On totta, että yllä esitelty uusklassinen niukkuuskäsitys on epäkestävä ja tarvitsee tutkimusta, kritisointia sekä vaihtoehtoisia käsityksiä. Tässä tutkielmassa kuitenkin väitän, ettei *rajallisen maailman 'kasvuraja'*-kertomus tai ylikansoituskurssi ole sekään yksinään ongelmaton ratkaisu, vaikka edustaakin vastakkaista näkemystä uusklassiselle näkemykselle.

Yleisimmin ylikansoituskurssia on nimittäin kritisoitu sen yksipuolisuudesta. Poliittisen ekologian näkökulmasta ylikansoituksen katsotaan kääntävän huomio syvemmistä poliittisista ja taloudellisista voimista, jotka aiheuttavat köyhyyttä, ympäristön pilaantumista ja väkivaltaa (Fletcher, 2014, 8). Samalla diskurssia syytetään hegemonisesta luonteesta ja rasistisista sekä seksistisistä pohjasävyistä. Tästä näkökulmasta ylikansoituskurssin nähdään asettavan ilmastokriisin taakan globaalien etelän naisille (Dyett, 2019, 1.) Dyettin (2019, 2) mukaan ylikansoituskurssi ei onnistu kritisoimaan taloudellisia rakenteita vaan pyrkii hyötymään juuri siitä järjestelmästä, joka on aiheuttanut ekologisen kriisin. Siksi ylikansoituskurssi nähdään epäinhimillisenä keinona ratkaista ympäristökriisi siten, ettei järjestelmää tarvitse muuttaa.

Yhdysvaltain kansainvälisen kehitysvirasto (USAID) muun muassa ehdottaa, että perhesuunnittelu on tehokkain keino vähentää negatiivisia ympäristövaikutuksia sekä tehdä kehittyvistä maista kestävämpiä ilmastonmuutokselle (Starbird, 2016, 201). Jade S. Sasserin (2014, 104) mukaan tällainen ratkaisu ilmastonmuutokseen antaa väärän kuvan ongelmasta. Se vääristelee epätasa-arvoiset tuotanto- ja kulutustottumukset yhdeksi yleismaailmalliseksi "jalanjäljeksi", jonka oletetaan pienenevän syntyvyyden vähenemisen myötä (Hendrixson & Hartmann 2019, 3). Hendrixsonin ja Hartmanin (2019, 1) mukaan demografiset uhka- ja taakkadiskurssit liittyvät negatiivisia piirteitä niin globaalisti kuin kansallisestikin marginalisoiduille väestöryhmille. Heidät koetaan "ylikansoina", jotka kuluttavat liikaa resursseja ja aiheuttavat niukkuutta, epävarmuutta ja riskejä tulevaisuuteen.

He jakavatkin ylikansoituskurssinkritiikkinsä karkeasti kolmeen aladiskurssiin; Kaksi ensimmäistä diskurssia koskevat nuoria ja ikääntyviä väestöryhmiä. Ennustettu uhka globaalien etelän väestönkasvun vaaroista ja nuoresta väestöstä on rinnastettu pohjoisen väestön huoltosuhde ongelmaan eli ikääntyvän väestön taakkaan. Yhdessä näistä kahdesta narratiivista syntyy kolmas diskurssi, joka liittyy pelkoon massiivisesta ilmasto- ja elintasopakolaisuuden uhasta täydestä etelästä ikääntyviin ja alhaisen syntyvyyden pohjoisiin maihin. (Hartmann & Hendrixson 2019, 1.) He jatkavat väittäen, että näitä diskursseja käytetään ensisijaisesti edistämään taloudellisia ja puolustuksellisia intressejä sekä globaalien

pohjoisen ohjaamia kestävästä kehityksen ja perhesuunnittelun narratiiveja (Hartmann & Hendrixon, 2019, 1).

Tärkeänä huolenaiheena onkin ollut kehitysavun motiivit, kun sitä tehdään perhesuunnittelun kontekstissa liikasyntyvyyden laskemiseksi. Näiden lukuisien syntyvyyteen liittyvien huolien kannustamana perhesuunnittelua alettiin nimittäin liittää osaksi kehitysapua yhä kiinteämmin. Perussa nimittäin aloitettiin 1900-luvun lopulla perhesuunnitteluohjelma, jonka tavoitteena esitettiin esimerkiksi terveydenhuollon tarjoamista syrjäytyneille yhteisöille ja köyhyyden vähentäminen. Vaikka ohjelmaa johti pääasiassa Perun terveysministeriö, sen rahoitus tuli suurimmilta osin ulkomailta, pääasiassa Yhdysvalloista. Ohjelman suurin rahoittaja olikin Yhdysvaltojen kehitysrahasto USAID (USAID 2016), jolla on historiaa väestönhallinta suunnitelmien ja perhesuunnitteluohjelmien rahoittamisessa. (Gribble ym. 2016, 2; Horne 2013.)

USAID:n avulla ehkäisymenetelmiä alettiin kohdistamaan Perun alkuperäisväestöön perhesuunnitteluohjelman puitteissa. Tätä ehkäisyn kohdistamista nimenomaan alkuperäiskansojen naisiin pidetään jo itsessään ongelmallisena, sillä se nähtiin pyrkimyksenä ensisijaisesti vähentää syntyvyyttä eikä parantaa terveydenhuollon saatavuutta, niin kuin alun perin oli esitetty. Lisäksi vuonna 1996 tuli ilmi ohjelman väärinkäytökset, suurimpana noin 10 000 naisen pakkosterilointi (Dyett 2019, 10–11). Ilmeistä siis on, että tuloksia mitattiin väestön vähenemisenä, ei naisten vaikutusvallan lisäämisenä tai terveydenhuollon saatavuutena, samalla osoittaen, kuinka motiivien kohdistuminen liiaksi yhteen näkökulmaan vaikuttaa myös keinoihin (Horne, 2013, 1).

Kriittisessäkin tutkimuksessa yleisesti myönnetään, että perhesuunnittelu ja väestönkasvu ovat aiheita, joista on tärkeä keskustella. Samalla kuitenkin huomautetaan, että lähihistoriassa globaalissa etelässä toteutettujen perhesuunnittelu- ja väestöohjelmien rahoitus sekä ohjaus on tullut ulkopuolelta. Kun globaalinen pohjoisen terveydenhuolto ja politiikkaa pyritään levittämään globaaliin etelään juuri ylikansoitusdiskurssin kannustamana, on aiheellista tarkastella samankaltaisten ehdotusten toteuttamista menneisyydessä. Kuten Perun esimerkki osoitti, kyseiset ohjelmat voivat johtaa ikäviin seurauksiin. Historia on siis tärkeä tiedostaa, jotta virheitä ei toisteta. (Dyett 2019, 12.)

Tutkimuksessa myös mainitaan globaalinen etelän ja pohjoisen päästöjen mittava epätasapaino. Tiedetään hyvin, että nykyiset kasvihuonekaasupäästöt asukasta kohden ovat suuressa epäsuhdassa. Huomattavaa myös on, että kumulatiiviset päästöt, eli kaikki historian aikana tuotetut päästöt yhteenlaskettuna, ovat vielä enemmän epäsuhdassa eri valtioiden ja alueiden välillä. Tämä johtaa suoraan väitteeseen, että maiden, joissa on korkeammat päästöt

asukasta kohden, pitäisi myös olla vastuussa enemmän päästöjen vähentämisestä asukasta kohden. Ylikansoitusdiskurssi kiinnittää huomion usein nimenomaan vähäpäästöiseen globaaliin etelään, mitä pidetään ristiriitaisena. Kriittisessä tutkimuksessa kysytäänkin, kuinka päästöjen epätasa-arvoisuus otetaan huomioon ylikansoituskeskustelussa? (Pan ym. 2015, 4; Semieniuk ym. 2020, 2.)

3. Tutkimustehtävä ja metodi

Tässä luvussa esittelen tutkimustehtävän, aineiston ja metodin. Aloitan tutkimustehtävän esittelyllä, jonka jälkeen siirryn aineiston esittelyyn. Käyn myös läpi, kuinka valitsemani metodi ja aineisto tukee tutkimustehtävääni.

3.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaista on suomalainen ylikansoitusdiskurssin ympärillä käytävä keskustelu. Ylikansoitusdiskurssilla on pitkät ja kiinteät juuret ympäristö- ja kestävyyskeskustelussa ja syystä: On totta, että keskustelua syntyvyydestä ja väkiluvun kasvusta tulisi käydä, eikä tämän tutkimuksen tarkoituksena ole väittää päinvastoin. Kuitenkin, kun puhutaan ylikansoituksesta nimenomaan juurisyynä muun muassa kestävyysongelmille, on keskustelua mielekästä arvioida kriittisemmin.

Pohjois-Amerikkalaista ylikansoitusdiskurssia on jo tutkittu suhteellisen paljon. Sitä on kritisoitu muun muassa stereotyyppioista ja eriarvoistavasta luonteesta (Hartmann & Hendrixson, 2019, 1). Suomalaisen ylikansoitusdiskurssin tutkimus sen sijaan on jäänyt vähäiseksi, vaikka se on myös Suomessa käytetty argumentti esimerkiksi ympäristökriisistä puhuttaessa. Tästä syystä koen nimenomaan suomalaisen näkökulman tutkimisen mielekkääksi. Vähäisen suomalaisen tutkimuksen takia, aineiston analysointi nojaa ulkomaalaiseen, erityisesti Pohjois-Amerikkalaiseen viitekehykseen. Tästä syystä, suomalaisen ylikansoitusdiskurssin tutkimisen lisäksi, vertailen sitä Pohjois-Amerikkalaiseen

diskurssiin, jota on kritisoitu eriarvoistavasta luonteesta. Tarkennettuina tutkimuskysymyksinä toimii:

1. Kuinka ylikansoitusdiskurssia puolustetaan?
2. Onko aineistosta löydettävissä eriarvoistavia pohjasävyjä?

3.2 Aineisto

Tutkimusaineistona toimii suomalaisten nettilehtien tekstit, jotka puhuvat ylikansoitusdiskurssin puolesta. Lisäksi tarkastelen samaisten julkaisujen kommenttiosioissa käytyä keskustelua. Aineisto on kvalitatiivinen.

Nettikirjoituksia on seitsemän ja ne on kerätty kuudelta eri media-alustalta: Iltalehti.fi, Savonsanomat.fi, HS.fi, Uusisuomi.fi, Maaseuduntulevaisuus.fi ja YLE.fi. Kommenttien määrä vaihtelee julkaisun mukaan tusinasta yli neljäänsataan. Tutkittavat kommentit valikoituvat samalla periaatteella, kuin tekstitkin: Ne ovat ylikansoitusdiskurssin kannalla.

Aineiston julkaisuista kuusi on 1–2 sivun mittaisia. YLE:n julkaisu on 12 sivun mittainen, sillä se sisältää useamman kirjoittajan tekstin. Tekstit ovat aikaväliltä 2016 – 2022. Kommenttien julkaisuajankohdat ovat pääosin lähellä tekstien julkaisuajankohtia. Aineiston tekstit ovat muodoltaan sekä lukijoiden mielipidekirjoituksia että toimittajien julkaisemia kolumneja ja pääkirjoituksia. Tämä on otettava huomioon tekstejä analysoitaessa. Toimittajan intressinä on mitä todennäköisimmin tuottaa mielenkiintoista sisältöä kyseisen nettilehden lukijoille. Toimittajalta myös vaaditaan enemmän taustatietoa ja osaamista, kuin lukijalta, joka julkaisee mielipidekirjoituksen. Oletettavasti myös lukijan mielipidekirjoitukselta odotetaan enemmän, kuin kommenttiosion kommenteilta, vaikka nähdäkseni näiden intressit ovat lähempänä toisiaan.

Kaiken kaikkiaan otos on monipuolinen sisältäen sekä toimittajien että lukijoiden tekstejä ja kommentteja useilta eri media-alustoilta. Kuitenkin julkaisuja, joita olen valinnut otokseksi, on rajallinen määrä, minkä takia näen mielekkääksi tutkia myös kommenttiosiota. Uskon, että aihetta käsittelevien nettilehtien julkaisujen avulla saadaan osviittaa suomalaisesta ylikansoitusdiskurssista. Koska haluan tutkia, kuinka diskurssia

puolustetaan, näen mielekkääksi tarkastella nimenomaan niitä artikkeleita, jotka ovat ylikansoituskurssin kannalla. Rajausta tukee myös toista tutkimustehtävää nimittäin suomalaisen ylikansoituskurssin kriittistä analyysia.

3.2.1 Aineiston eettisyys

Tekijänoikeuslain (24.3.1995/446) mukaan saa sopimuslisenssin nojalla tutkimuksessa käyttää julkistettua teosta ilman erillistä lupaa tekijältä. Tutkimuksen aineistoon kuuluvat julkaisut ja niiden kommentit ovat laillisesti julkaistuja kaikille avointa sisältöä, jota laki koskee.

Kommenttien käyttäminen voi olla tietosuojalain (5.12.2018/1050) puitteissa haastavaa, sillä osassa media-alustoista mainitaan kirjoittajan nimi. On tärkeää tapauskohtaisesti arvioida, mikä on hyvän tavan mukaista. Oman arvioni mukaan, mikäli kommentissa on mainittu kommentinkirjoittajan nimi, jätän sen mainitsematta sillä se ei ole tutkimuksen kannalta oleellinen. Ei kuitenkaan ole realistista pyytää jokaisen aineistoon valitun kommentin kirjoittajan lupaa. Tekijänoikeuslain nojalla kommentteihin on viitattava suoralla lainauksella, joten tällaista menettelyä tässä tutkielmassa noudatan.

3.3 Metodi

Tutkimusmenetelmänä käytän diskurssianalyysia, joka on suhteellisen väljä teoreettinen viitekehys. Se mahdollistaakin tutkimuksessa monipuolisesti erilaisia menetelmällisiä sovelluksia. Yleisenä lähtöoletuksena voidaan kuitenkin olettaa, että kielenkäyttö rakentaa sosiaalista todellisuutta. (Jokinen ym. 2016, 21.) Lähden siis tarkastelemaan kuinka ylikansoituksesta puhutaan ja millaista todellisuutta suomalaisella ylikansoituskurssilla luodaan.

Aineiston tuottaman datan lisäksi analyysia tukee aiempi tutkimus ja teoria. Tämä on oleellista, sillä diskurssit ovat rakentuneet historiallisesti osana sosiaalisia

käytäntöjä (Jokinen ym. 2016, 23). Teoreettinen viitekehys siis osaltaan tukee aineiston analysointia tarjoamalla teoriaa tutkittavien diskurssien historiasta ja toisaalta asemasta nykyisessä keskustelussa.

Ensin on kuitenkin jäseneltävä aineistosta esiin nousevat diskurssit tutkimustehtävän vaatimalla tavalla. Pyrin siis aineiston pohjalta selvittämään, kuinka ylikansoituskurssia puolustetaan, jäsenitelemällä tapoja, joilla aihe tuodaan aineistossa esiin. Jäsentely eli koodausprosessi käytännössä eteni teksti kerrallaan. Poimin aineistosta löytämiäni puhetapoja, joilla ylikansoituskurssia oikeutetaan ja puolustetaan. Kun kaikki aineiston nettijulkaisut oli käyty läpi, ryhdyin luomaan koodeja vertailemalla eri teksteistä esiin nousseita tuloksia. Sama prosessi pätee kommenttiosioiden koodaukseen.

Seuraavaksi analysoin aineistosta löydettyjä diskursseja aiemman tutkimuksen valossa retorisen ja kriittisen diskurssianalyysin menetelmin. Retorinen analyysi on kielellisten prosessien tarkastelemista esimerkiksi aatteiden puolustamisen ja oikeuttamisen näkökulmasta: Kuinka aatetta puolustetaan. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastatakseni hyödynsinkin retorisen analyysin legitimoinnin käsitettä. Legitimointi on retoristen keinojen käyttämisestä esimerkiksi aatteen perustelemiseen, tässä tapauksessa ylikansoituskurssin oikeuttamiseen. Aineistosta nousi esiin muun muassa rationalisointia ja moraalisia perusteluita, jotka molemmat ovat yleisiä legitimoinnin keinoja. Lisäksi delegitimointi – eriävien aatteiden, ideologioiden tai toimintatapojen korostaminen huonoina, väärinä tai hyödyttöminä – oli vahvassa asemassa aineiston argumentaatioissa (Erkama & Vaara 2010, 1–5.)

Toiseen tutkimuskysymykseen vastatakseni siirryin kriittiseen diskurssianalyysiin, jonka perusolettamuksena on se, että kieli ylläpitää yhteiskunnallisia epätasa-arvoisuuksia. Kieli luo ideologioita eli väittämiä, joiden kautta haluttuja instituutioita, toimintatapoja ja valtasuhteita legitimoidaan. Siksi onkin tärkeää kysyä mikä on esitetyn ideologian yhteiskunnallinen alkuperä sekä motiivi ja mitä siitä voisi seurata. (Wooffitt 2005, 140; Pietikäinen & Mäntynen 2009, 47; Pynnönen 2013.)

4. Tulokset ja analyysi

Ensimmäisenä käyn läpi aineiston tutkimustehtävän puitteissa. Esittelen löydetty diskurssit ja analysoin niiden argumentaatiota legitimoinnin näkökulmasta. Tämän jälkeen siirryn kriittiseen analyysiin, jossa analysoin diskursseja ja niiden tuottamaa ideologiaa kriittisen diskurssianalyysin menetelmin toisen tutkimuskysymyksen puitteissa aiemman tutkimuksen avulla.

4.1 Diskurssien esittely ja retorinen analyysi: Kuinka ylikansoituskurssia puolustetaan?

Aineistosta löysin viisi puhetapaa, joilla pyritään puolustamaan ylikansoituskurssia: ”*Tabuisuus*”; ”*Syy-Seuraussuhteet*”; ”*Muiden keinojen hyödyttömyys*”; ”*Moraaliin vetoaminen*” ja ”*Pohjoisen huoltosuhteen heikkeneminen vastaan Afrikan väestöräjähdyks*”.

Tässä osiossa esittelen nämä diskurssit antamalla esimerkkejä aineistosta.

Samalla käyn läpi eroavaisuuksia, joita tuli esiin aineiston sisällä. Kommenttiosion diskurssit noudattavat pääosin samaa kaavaa kuin mediajulkaisujenkin. Selvää kuitenkin on, että kommenttiosion kieli eroaa selvästi mediajulkaisujen kielestä. Mediajulkaisuilta odotetaan faktapohjaisempaa tai perustellumpaa argumentaatiota, mikä voidaan huomata esimerkeistä. Samalla suoritan retorisen analyysin vastatakseni ensimmäiseen tutkimuskysymykseen.

4.1.1 ”Tabuisuus”

Näkyvin ja yleisin aineistosta löytyvä tapa puhua ylikansoituksesta, on sen ”*tabuisuuden*” korostaminen. Tämä puhetapa ylikansoituksesta aiheena, josta puhutaan liian vähän, esiintyy systemaattisesti koko aineistossa niin mediajulkaisuissa kuin kommentteissakin. Ilmeistä on, että ylikansoituksesta luodaan aineistossa äärimmäisen merkittävää ongelmaa, josta ei puhuta, vaikka sen tulisi olla ensisijainen puheenaihe. Ylikansoituskustelusta luodaan eräänlainen poliittisen keskustelun ja historiallisten tekijöiden uhri.

“Jostain syystä ylikansoituksesta ja sen vaikutuksista muun muassa ilmastokehitykseen ei julkisesti keskustella juuri lainkaan.” (Seppälä 28.8.2019)

“Väestönkasvu on unohdettu maailman tärkeimpien ongelmien joukosta.” (Keskinen 8.7.2016)

YLE:n väestöennusteita ja näin ollen ylikansoitusta käsittelevä artikkeli (Eskonen ym. 23.6.2019) mainitsee ylikansoituskurssin ongelmallisen historian ja ehdottaa tätä “tabuisuuden” syyksi:

“Väestötaloustieteestä on Lehmijoen mukaan peräisin varjo, joka makaa yhä koko aiheen yllä. Varjo kuuluu Thomas Malthusille – 1800-luvun lopun teorian väestön määrän sääntelemisestä ovat nykymaailmasta katsottuna rasistisia ja totalitaristisia. Niiden vuoksi väestönkasvun rajoittamisessa tulee nopeasti sellaisia miellelyhtymiä kuten natsi-Saksa ja pakkosteriloinnit esimerkiksi Intiassa.”

Kyseisessä artikkelissa halutaan korostaa, että rasistiset ja luokkasyrjintään liittyvät miellelyhtymät perustuvat nimenomaan historiaan ei nykypäivään. Maaseudun Tulevaisuuden julkaisussa lukijan mielipidekirjoituksessa (Partanen, 8.8.2022) niin ikään mainitaan, että

“Ei ole korrektia arvostella kehitysmaiden väestöpolitiikkaa millään tavoin.”,

näin luoden ylikansoituskustelusta poliittisen ympäristön “uhria”.

“Tabuisuus” -diskurssi esiintyy vahvana myös kommenttiosion puheessa. Tabuisuuden syyt kuitenkin eroavat. Ne vähintäänkin tuodaan esiin eri tavalla, kuin mediajulkaisuissa. Yleisimmäksi tabuisuuden syyksi kommenttien puheessa esitetään jatkuvan kasvun pakkoa.

“Väestönkasvu kytkeytyy talouskasvun kautta kapitalismin teorian ytimeen. Väestön pitää kasvaa jotta talous kasvaa.” (Kommentti, Uusi Suomi, 2018)

Samalla tavalla kuin mediajulkaisuissakin, ylikansoituskurssista luodaan rakenteiden uhria. Siinä missä mediajulkaisuissa enimmäkseen korostetaan historiallisia syitä, tällainen kapitalismiin vetoava puhetapa syyttää valtaapitävien ahneutta: Ylikansoituksesta puhutaan aineistossa suurimpana ongelmana mutta siihen liittyvä keskustelu jopa sensuroidaan, koska ahneet rakenteemme vaativat jatkuvaa väestönkasvua.

Väkiluvun laskusta ollaan siksi huolestuneita, että kapitalistinen järjestelmä edellyttää jatkuvaa väestönkasvua, jotta omistavan luokan voitot voitaisiin vastedeskin taata –

Väestönlasku tarkoittaisi vähemmän voittoja yrityksille, mutta parempaa elintasoa ihmisille. Siksi siihen ei kannusteta.” (Kommentti, Helsingin Sanomat, 2019)

Kommenttiaineistossa tuodaan esiin myös poliittisen keskustelun luonne.

Ylikansoituskurssista vaikenemisesta syytetään rasismia ja “epäkorrektiuuden” pelkoa.

“Ongelmasta ei puhuta, koska jo YKsta alkaa sensuurin henki. Kehitysmaiden väestön elämäntavan arvostelu katsotaan rasismiksi ja ihmisen oikeus lisääntyä vapaasti ja vastuutta on olevinaan loukkaamaton ihmisoikeus.” (Kommentti, Uusi Suomi, 2018).

Toisin sanoen, aineistossa luodaan vallalla olevasta poliittisesta keskustelusta ylikansoituskurssin vastaista. Poliittista keskustelua ja yhteiskunnallisia rakenteita maalataan puheessa niin, että ylikansoituskurssi toimii väärin perustein uhrina. Näin korostetaan sen eräänlaista ylempää aatteellista asemaa. Uhriasema siis toimii legitimoitikeinona.

4.1.2 Syy-Seuraussuhteet

Seuraavaksi on hyvä mainita syy-seuraussuhteisiin vetoaminen. Tilastollisiin ennusteisiin ja informaatioon vetoamisella voidaan tuoda tehokkaasti esiin omaa näkökulmaa, sillä se luo kuvaa faktapohjaisesta argumentaatiosta.

“yhtälö on yksinkertainen: mitä pienempi väestö, sitä helpompi on pitää ympäristön kuormitus hallinnassa – ja päinvastoin.” (Kotro 1.3.2018).

“ylisuureksi paisunut ihmispopulaatio talloo muut elämänmuodot alleen ja muuttaa pysyvästi ilmastoa.” (Helsingin Sanomat, 26.7.2020)

Aineistossa nämä syy-seuraussuhteet tuodaan esiin yksinkertaisina ja itsestään selvinä totuuksina. Näkökulmaa korostetaankin implikaatiivisilla lausahduksilla ja retorisisilla kysymyksillä korostaen aiheen itsestäänselvyyttä.

“Jos Afrikan väestö kasvaa tällä vuosisadalla ennustetusti yli neljään miljardiin (!), jokainen voi miettiä, mikä vaikutus sillä on maapallon kuormitukseen.” (Kotro, 1.3.2018)

“Maapallon kokonaisväkiluvun on arvioitu alkavan pienentyä vuoden 2100 jälkeen käytyään sitä ennen joidenkin arvioiden mukaan yli 11 miljardissa ihmisessä. Mitä luonnosta on tuolloin enää jäljellä?” (Keskinen, 29.11.2021).

Samalla luodaan kuvaa toisinajattelijoista aatteen, tarkoitusperän tai vallitsevien rakenteiden sokaisemina. Tämän diskurssin mukaan toisinajattelijat eivät joko näe tai myönnä tätä yksinkertaista totuutta ylikansoituksen ongelmasta delegitisoimalla vastakkaiset ajatustavat.

“Jälleen kerran unohtuu, että liian suuri väestö on maapallon suurin ongelma. Se on viime kädessä jokseenkin kaikkien ympäristöongelmien taustasy. Maapallon kantokyky ei yksinkertaisesti riitä valtavan ihmismäärän tarpeisiin.” (Helsingin Sanomat 26.7.2020)

Kommenttiaineiston syy-seuraus –diskurssi on hyvin samanlainen kuin mediajulkaisuissa esiintyvä. Ylikansoituksen ongelmasta luodaan itsestään selvää asiaa, jonka ratkaisut ovat itsestään selvät. Samalla eri tavalla ajattelemisen ei ole järkevää, vaan johtuu esimerkiksi puolueellisesta agendasta.

“Kun katsoo väestömääräkäyrää ja hiilipäästö, metsien, peltojen, kaupungistumisen, eliölajien käyriä ymmärtää yhtenevyyden! Ilmastotoimia vaativat taas eivät osaa katsoa niitä tai heillä on muu tarkoitusperä.” (Kommentti, Iltalehti, 2021)

“Kun maapallon kantokyvyn ylittävä luonnonvarojen käyttö yhtäällä ja köyhyys toisaalla ovat samanaikaisia ongelmia, johtopäätösten teon luulisi olevan helppoa. Jostakin syystä näin ei tunnu olevan.” (Kommentti, Uusi Suomi, 2018)

Kun ylikansoitus liitetään juurisyysiksi niin mittavaan määrään globaaleja ongelmia, on helppo tehdä johtopäätös retorisiin kysymyksiin sekä tilastojen syihin, kuten ” *Mitä luonnosta on tuolloin enää jäljellä?*”. Kysymys selkeästi implikoi, että luonto tulee vakavasti kärsimään ylikansoituksen seurauksena, jos siihen ei välittömästi puututa. Se on tarkoituksenakin. Ylikansoitus siis jo alustavasti oletetaan itsestäänselvytenä juurisyysiksi. Ylipäätään aineiston yleisimpinä ylikansoituksen seurauksina mainitaan metsien ja eläimistön häviäminen, ilmaston lämpeneminen, nälänhätä sekä pakolaisuus ja siirtolaisuus. Kyseessä tosiaan on vakavia globaalisti vaikuttavia ongelmia, ja kun ylikansoitus esitetään juurisyynä, argumentti on tehokas.

4.1.3 Muiden keinojen hyödyttömyys

Neljäs puhetapa on ylikansoituksen ongelman esiin tuominen niin, että muut keinot ovat turhia ilman sen ratkaisemista. Tätä diskurssia ei esiintynyt juurikaan kommentteissa mutta löytyi mediajulkaisuista. *“Muiden keinojen hyödyttömyys”* liittyy kiinteästi oletukseen ylikansoituksen perustavanlaatuisuudesta: Jos ylikansoitus on juurisyy, tietenkin sen ratkaiseminen on ainoa aidosti tehokas keino ratkaista esimerkiksi ilmastokriisi.

“Merkitykseensä nähden ylikansoitusongelma on jäänyt liian vähälle huomiolle. Jos sitä ei saada kuriin, muu ympäristöpolitiikka uhkaa jäädä näpertelyksi.” (Kotro, 1.3.2018)

“Ponnistelut ilmastonmuutoksen ja luontokadon torjumiseksi valuvat kuitenkin hiekkaan, jos unohtamme ongelmien juurisyyn, eli maapallon järkyttävän väestönkasvun. Sen rinnalla ihmiskunnan ilmastotoimet uhkaavat jäädä pikkunäpertelyksi.” (Keskinen, 29.11.2021)

Tässä diskurssissa korostuu legitimaation sijaa delegitimaatio enemmän kuin muissa diskursseissa. Kyse on siis puolustettavasta ajattelutavasta eroavien aatteiden korostaminen väärinä, epäoikeutettuina tai perusteettomina.

4.1.4 Moraaliin vetoaminen

Aineistossa ylikansoitus liitetään myös moraalisiin periaatteisiin: *“Luonnon monimuotoisuus on itseisarvo, syntyvyyden kasvu ja talouskasvu eivät ole. Moraalisiin valintoihin pystyvällä lajilla ei ole oikeutta talloa muita elämänmuotoja alleen.”* (Kotro, 1.3.2018).

Moraaliset periaatteet vetoavat tunteisiin ja toisaalta tuntuvat myös itsestään selviltä tässä kontekstissa: Tietenkään ihmisellä ei tulisi olla oikeutta tuhota muita elämänmuotoja. Näin ollen, jos ylikansoitus on muiden elämänmuotojen tuhoutumisen juurisyy, tulisi ensisijaisesti siihen puuttua. Moraaliin vetoaminen on itsessään yksi yleisimpiä legitimaation keinoja (Erkama & Vaara 2010, 5).

Kommenttiosiossa tämä argumentaatiokeino näyttäytyy aatteisiin vetoamisena ja niiden mukaan elämisenä.

“Päivinäimme Suomessa yhä useampi nuori äiti valitsee lapsettomuuden, väestönkasvun kannalta hyvä juttu mutta kuinka monen lapsettomaksi jättäytyvän motiivi on väestönkasvun hillitseminen, sitä sopii arvailla. Oma veikkaukseni on että monissa vaakakupeissa painaa enemmänkin halua elellä omaa elämäänsä itsekkäästi, vapaana kuin taivaan lintu.”

(Kommentti, Uusi Suomi 2018)

Muistuttaen syy-seuraussuhteet-diskurssia tässä luodaan todellisuutta, jossa toisinajattelijat ovat yksinkertaisesti väärässä. Oikeana pidetyt moraaliset tai aatteelliset arvot suhteutetaan ylikansoituskasvun diskurssiin ja he, jotka eivät toimi tämän periaatteen mukaan, toimivat ilmastolle tuhoisalla tavalla.

4.1.5 Pohjoisen huoltosuhteen heikkeneminen vastaan Afrikan väestöräjähdyks

Aineisto tuo esiin ristiriidan huoltosuhdekeskustelun ja ylikansoituskeskustelun välillä. Suhtautuminen tähän ristiriitaan on aineistossa kovin jakautunut. Toisaalta painotetaan, että huoltosuhteen tuottamat ongelmat ovat suuremmissa kuvassa vähäpätöisiä verrattuna ylikansoituksen tuottamiin ongelmiin. Näin ollen syntyvyyden laskusta puhuminen ongelmana ei ole järkevää.

“Ajan myötä ohimenevän huoltosuhdeongelman hallitseminen on sentään helpompaa kuin pysyvän ekokatastrofin kanssa eläminen.” (Kotro, 1.3.2018).

“Väkiluvun aleneminen voi toki rasittaa taloutta, mutta se on ohimenevä ongelma moniin ihmisen maapallolle tekemiin tuhoihin verrattuna.” (Helsingin Sanomat, 26.7.2020).

Toisaalta aineistosta kävi myös ilmi näkökulma, jonka mukaan Suomen kokoisessa maassa on hyvä pitää huoltosuhdetta yllä. Suomen globaalia vaikutusta esimerkiksi ympäristöön pidetään minimaalisena. Siksi olisi tärkeämpää huolehtia taloudellisista seikoista, jotta elintaso ei laskisi. Samalla myös yhteiskunnan ekologisuus paranisi:

“Kun yhteiskunnat vaurastuvat, ne oppivat käyttämään puhtaampaa teknologiaa. Ihmiset alkavat myös vaatia sitä. Siirrytään vähäpäästöisempään palveluyhteiskuntaan” (Eskonen ym. 23.6.2019).

“Osuutemme ilmastonmuutoksen haitoista on noin kaksi promillea maailman mittakaavassa” (Partanen, 8.8.2022).

Aineistossa siis korostetaan ylikansoituksen ongelman tärkeyttä rinnastamalla se vähäpätöisempään huoltosuhteongelmaan. Toisaalta myös todetaan, että ylikansoitus koskee ensisijaisesti kehittyviä maita, jonka takia kehittyneiden maiden huoltosuhteen korjaaminen ei olisi globaalien väestönkasvun kannalta niin tärkeä asia. Sitä ehdotetaan jopa globaalien etelän väestönlaskun puskuriksi: Eurooppa ja Pohjois-Amerikka voisivat toimia teknologisenä tai jopa moraalisenä edelläkävijänä auttaen kehittyvien alueiden taloudellisia, ekologisia ja väestöllisiä ongelmia.

”Voimme toimia teknologisenä edelläkävijänä, mahdollisesti myös eettisenä suunnannäyttäjänä” (Eskonen ym. 23.6.2019)

Edellytyksenä tietenkin on, että talous on globaalissa pohjoisessa kohdallaan, minkä takia huoltosuhteesta on pidettävä huolta. Tässä diskurssissa huomattava piirre on rationalisointi, eli puolustettavan toimintatavan hyötyjen korostaminen.

Tähän diskurssiin kuuluu myös muuttoliikkeen ’uhka’ Afrikasta globaalien pohjoisten maihin.

”Jos asioita ei saada paremmille raiteille tulee Afrikasta suuntautumaan lähivuosikymmeninä todennäköisesti kymmenien tai jopa satojen miljoonien ihmisten muuttoliike Eurooppaan.” (Keskinen 8.7.2016)

Ensinäkin muuttoliikkeestä luodaan aineistossa uhkakuva ja toiseksi, sen ratkaisu on ylikansoitukseen uhkaan puuttuminen. Legitimointikeinona toimii siis rationalisointi, eli ideologian hyötyihin vetoaminen sekä toisaalta pelkoon – massiivisen muuttoliikkeen uhkaan vetoaminen.

4.1.6 Yhteenveto

Tabuisuus -diskurssi siis luo ylikansoituksesta kohtalokkaan tärkeää aihetta, josta ei puhuta tarpeeksi. Siitä luodaan epäoikeudenmukaista uhria, mikä toimii legitimointikeinona korostaen ylikansoituskurssin kohtalokkaan tärkeää asemaa. *Syy-seuraussuhteet* -diskurssissa tulee esiin alustava oletus ylikansoituksesta juurisyytä. Aate tuodaan esiin itsestäänselvyytenä, jolloin se ei tarvitse erillisiä legitimointikeinoja. Sen sijaan aatteen tärkeyttä korostetaan liittämällä siihen vakavia ympäristöllisiä ja humanitäärisiä seurauksia. *Muiden keinojen hyödyttömyys* -diskurssi nimensä mukaisesti käyttää ensisijaisesti

delegitimaatiota, jolloin muut aatteet, keinot ja ideologiat esitetään puheessa hyödyttöminä. Tämä on myös keino nostaa puolustettavan ylikansoituskurssin asemaa. *Moraaliin vetoaminen* taas itsessään on legitimaatiota. Siinä nimittäin liitetään ylikansoituskurssi moraaliseen ajatteluun ja toimintaan, mikä toimii aatteen puolustamisena ja oikeuttamisena. Lopuksi *Pohjoisen huoltosuhteen heikkeneminen vastaan Afrikan väestöräjähdyksen* -diskurssi hyödyntää rationalisointia, jossa korostetaan ylikansoituskurssin hyötyjä.

4.2 Kriittinen analyysi: Onko suomalaisesta ylikansoituskurssista löydettävissä eriarvoistavia piirteitä?

Tässä osiossa vertaan retorisen analyysin tuloksia aikaisempaan tutkimukseen kriittisen analyysin suorittamiseksi. Käyn myös läpi aineistossa esiteltyjä ratkaisuehdotuksia. Olen eritellyt kommenttiosion radikaalit ja provosoivat ratkaisuehdotukset omaksi osiokseen. Tavoitteena on kriittisen diskurssianalyysin mukaisesti selvittää, kuinka toimiva puhetapa ylikansoituskurssi yhteiskunnallisesti on siitä näkökulmasta, löytyykö aineistosta eriarvoistavia pohjasävyjä. Näin pyrin vastaamaan toiseen tutkimuskysymykseen. Analyysissä käy ilmi diskurssien kehämäinen luonne ja perustavanlaatuisuuden oletus.

4.2.1 Diskurssien analyysi

Tabuisuus

Onko ylikansoituskurssi todella *tabu*, niin kuin aineistossa väitetään? Aineistossa tuodaan esille toisaalta historialliset syyt ja toisaalta jatkuvan talouskasvun pakko syynä ylikansoituskurssin *tabuiselle* luonteelle. Mielenkiintoinen huomio on, että sen sijaan ylikansoituskurssin kriittisessä tutkimuksessa diskurssia syytetään jatkuvan kasvun ihanteen tukemisesta. Karkeasti muotoiltuna voisi sanoa, että vastakkaiset näkemykset kritisoivat samaa ilmiötä, jatkuvan kasvun ihannetta, ja asettavat vastustamansa ajatusmaailman tämän syyksi.

Ylikansoitusdiskurssi ratkaisuehdotuksena jatkuvan kasvun ihanteelle sekä ilmasto- ja ympäristökriisin hidastamiselle onkin kyseenalaistettavissa. Steve Raynerin mukaan (Mehta 2010, xviii) ylikansoitusdiskurssi on epäsuotuisa ensisijaisesti köyhälle väestölle. Jos rajallisille resursseille vaatimuksia on liikaa, ratkaisu on vähentää joko kysynnän tasoa tai kysyjien määrää. Kysynnän tason vähentäminen tapahtuisi teoriassa joko vauraiden ihmisten, instituutioiden ja yritysten mittavilla säästötalkoilla tai köyhien pyytämällä vapaaehtoisesti pysymään köyhinä. Toinen skenaarioista on monellakin tapaa kyseenalainen. Ja sillä verukkeella, että ensimmäiseen ei haluta ryhtyä taloudellisista ja poliittisista syistä, ratkaisuksi jää vähentää kysyjien määrää. Ehdokasväestöt, joihin väestönmäärän vähentämistä sovellettaisiin, eivät tietenkään ole varakkaiden yhteiskuntien populaatioita, jotka jo lisääntyvät alle korvaustason, vaan köyhien väestöryhmiä, kuten on tämän tutkielman aikana tullut ilmi. (Mehta 2010, xvii – xix.)

Tämä ei tietenkään vastaa siihen, onko ylikansoitus tabu vai ei. Totuus on, että ylikansoitusdiskurssi on ollut pitkään ja on edelleen osa ympäristökeskustelua ja niukkuuden käsitettä. On kuitenkin ymmärrettävää, että aihe koetaan tabuna sen ongelmakohtien ja historian vuoksi ja sellainen se varmasti monessa kontekstissa onkin. Silti, keskustelu ”ylikansasta” ei ole täysin ongelmatonta. Siksi olisikin tärkeää käydä näitä keskusteluja – ympäristöstä, ilmastosta ja resursseista – myös esimerkiksi resurssien kohdentamisen ja saatavuuden rinnalla sen sijaan, että keskityttäisiin vain niukkuuteen (Mehta 2010, xix).

Syy-seuraussuhteet

Syy-seuraussuhteissa ilmiö yksinkertaistetaan: Ylikansoituksesta luodaan loogista, määrällistä ja perustavanlaatuista ongelmaa, jonka ratkaisut ovat yksinkertaiset. Puhetapa on kehämäinen: Ilmastokriisi, luontokato ja nälänhätä oletetaan alustavasti ylikansoituksen syyksi ja tätä perustellaan syyttämällä ylikansoitusta mainituista ongelmista. On totta, että ilmastokriisi, luontokato ja nälänhätä sekä muut aineistossa mainitut ongelmat ovat äärimmäisen tärkeitä keskustelun aiheita. On kuitenkin kyseenalaistettavissa, kuinka perusteltua on yksinkertaistaa monisyisiä globaaleja ilmiöitä yhden perussyyn seurauksiksi. Diskurssin kehämäistä luonnetta lisää myös eräänlainen ”purkkiin puhuminen”. Ylikansoituskeskustelu on muuttunut perinteisestä malthusilaisesta ajattelusta: Karkeasti yleistäen nykykeskustelussa hyväksytään idea, että ylikansoitus johtuu köyhyydestä eikä

malthusilaisittain päinvastoin (Is Overpopulation a Problem? 2016, 846). Kysymykseksi siis nousee, millä perusteella tällöin esimerkiksi köyhyys ei ole se perimmäinen syy.

Muiden keinojen hyödyttömyys

Kehämäisyys on vallitseva piirre myös ”*Muiden keinojen hyödyttömyys*” -diskurssissa: On helppoa väittää muiden keinojen olevan hyödyttömiä, jos liikakansoitus oletetaan juuriongelmaksi. Toisaalta voidaan kysyä, eikö ylikansoitukseenkin ratkaiseminen tarvitsisi rinnalle monenlaisia keinoja? Eikö pelkästään ylikansoitukseen keskittyminenkin jäisi vain turhaksi ”näpertelyksi”, jos muut näkökulmat ja ratkaisukeinot unohdetaan?

Moraaliin vetoaminen ja Pohjoisen huoltosuhteen heikkeneminen vastaan Afrikan väestöräjähdyks

Kun ylikansoitus koetaan juurisyynä globaaleille kriiseille, on siihen helppo myös kiinnittää moraalisia arvoja: Toisin sanoen, liikasentyvyys tai sen edistäminen nähdään moraalittomaksi toiminnaksi. Tässä puhettavassa moraalilla kiinnitetään syntyvyyteen. *Pohjoisen huoltosuhteen heikkeneminen vastaan Afrikan väestöräjähdyks* -diskurssi jatkaa *moraaliin vetoamista*.

Ylikansoituskeskustelua käydään pääosin globaalista pohjoisesta käsin (Hendrixon & Hartmann 2019, 3). Tähän liittyy globaalin pohjoisen moraalisen ja teknologisen ylemmyyden oletus, kuten diskurssien esittelyssä kävi ilmi. Tähän diskurssiin kuuluu myös globaalin etelän niputtaminen kollektiiviksi ja globaalin pohjoisen käsittäminen erillisinä valtioina. Globaali etelä nähdään alkukantaisena ja jopa barbaarisena kollektiivina, joka ei täysin ymmärrä parastaan. Siksi globaalin pohjoisen tehtäväksi koetaan ”pelastaa” globaali etelä ja täten myös koko maailma liikakansoitukselta.

Samankaltainen asetelma voidaan jäljittää pitkälle historiaan: Valistuskaudelle (1600–1770) pohjautuvaa kaksijakoista käsitystä rationaalista maskuliinisesta järjestä ja irratiionaalista feminiinisestä tunteesta voidaan pitää pohjana niin sanotulle ”länsimaiselle rationaalisuudelle”. Sitä käytettiin siirtomaakaudella oikeuttamaan ”barbaaristen” ja irratiionaalisten kansojen hallitseminen heidän pelastamiseksiensa saattamalla heidät eurooppalaisten, rationaalisten arvojen pariin. Käsitys globaalin pohjoisen moraalista ylemmyydestä – rationaalisuudesta – on säilynyt nykypäivään, kuten aineiston puheestakin on tullut ilmi. Tästä syystä väitän, että tällainen pohja-asetelma kiinnittyy myös ylikansoituskurssiin. Lisäksi nykypäivän näkökulmasta asetelmaan liittyy kiinteästi myös

ilmasto- ja elintasopakolaisuuden pelko: väestöryntäys köyhästä etelästä vauraaseen pohjoiseen, jolloin globaalin pohjoisen arvot olisivat uhan alla (Dyett 2019, 3; Hartmann 2010.)

Yhteenveto

Yhdistävä tekijä näissä diskursseissa on kehämäisyys ja perustavanlaatuisuuden oletus, joista aineiston ylikansoituskurssi on kritisoitavissa. Ensinäkin, argumentaatio, jossa ylikansoituskurssi oletetaan todeksi ja ainoaksi oikeaksi tavaksi nähdä maailma jo alkutekijöistä on kyseenalaistettavissa. Etenkin kun puhutaan globaalin pohjoisen ja etelän suhteesta, jossa pohjoisella on valta-asema, tällainen puhutavan luominen objektiiviseksi totuudeksi voidaan tulkita vallan käyttönä (Dyett 2019, 6; Menashy 2019, 71). Tämä perustavanlaatuisuuden oletus luo myös diskurssin kehämäisyyden, jossa mittavat globaalit kriisit oletetaan ylikansoituksen syyksi ilman muita perusteluja. Lisäksi aineistossa moneen otteeseen korostetaan, että esimerkiksi köyhyyden vähentäminen ja naisen asemaan panostaminen globaalissa etelässä on tehokas tapa vähentää syntyvyyttä. Kysynkin, eikö tämä viittaisi siihen, että taustalla on muita rakenteellisia ongelmia, kuten köyhyys ja eriarvoisuus. Kuinka voidaan väittää ylikansoitusta perussyiksi? Mutta ehkä suurimpana kysymyksenä: Miksi?

Kuten *tabuisuus*- diskurssin kriittisessä analyysissä tuli ilmi, väestönmäärän ja siihen liittyvän niukkuuden painottamisella saattaa olla poliittisia ja taloudellisia tekijöitä. Hartmann ja Hendrixon (2019, 3) väittävät että ylikansoituskurssia käytetään ensisijaisesti edistämään taloudellisia ja puolustuksellisia intressejä. Taloudellisia intressejä se tukee siinä mielessä, että väestön määrään keskittyminen on taloudellisesti suotuisampaa, kuin talousjärjestelmän kritisointi tai mittavampi säästäminen. Puolustukselliseen aspektiin se liittyy ympäristöturvallisuuden kontekstissa, jolla viitataan pelkoon ”väestöryntäyksestä” globaalista etelästä pohjoiseen. (Hartmann & Hendrixon 2019, 3; Mehta 2010, xvii.)

Näiden tulosten puitteissa vaikuttaa siltä, että ylikansoituskurssissa on sellaisenaan jo itsessään eriarvoistavia piirteitä, käytiin keskustelua sitten Pohjois-Amerikassa tai Suomessa. Näin väitän siksi, että keskustelu kohdistuu globaalin etelän köyhiin väestöihin, jotka ovat jo valmiiksi yhteiskunnallisesti ja globaalisti alistetussa asemassa (Hendrixon & Hartmann 2019, 5; Menashy 2019, 71). Tuntuu siis siltä, että keskustelulla pyritään ylläpitämään jo valmiiksi etuoikeutetussa asemassa olevien globaalin pohjoisen väestöjen asemaa globaalin etelän kustannuksella. Sanottakoon kuitenkin, vaikka

ylikansoituskurssia puolustavan intressit eivät liittyisikään taloudellisiin tai puolustuksellisiin intresseihin, kuten uskoakseni tämän aineiston tekstit eivät pääosin liitykään, niin tämä ulottuvuus ylikansoituskeskustelussa olisi tärkeä tiedostaa ja tuoda esille.

4.2.2 Ratkaisuehdotukset

Seuraavaksi tarkastelen aineistosta esiin tulleita ratkaisuehdotuksia ylikansoitukselle. Tutkimustehtävän kannalta on tärkeää analysoida ratkaisuehdotuksia, sillä ne antavat viitteitä siitä, miten ylikansoituksen ongelma asemoidaan: Kuinka roolit ongelman ratkaisemisessa jaetaan? Ketä syytetään?

Pääasiassa aineiston ratkaisuehdotukset voidaan jakaa kolmeen osaan: 1. perhesuunnittelu, 2. elinolojen parantaminen syntyvyyden laskemiseksi ja 3. Tyttöjen ja naisten aseman sekä koulutuksen kehittäminen. Ylikansoituksen ongelma nähdään aineistossa ensisijaisesti Afrikka-lähtöisenä, joten myös ratkaisuehdotukset kohdistuvat Afrikkaan. Afrikka taas koetaan aineistossa ensisijaisesti globaalien pohjoisten apua kaipaavana alueena, joten ratkaisuehdotukset liittyvät kiinteästi kehitysapuun. Ehdotuksena onkin, että kehitysapu sidotaan perhesuunnitteluun:

”Väestönkasvu on suurin ongelma. Suomen pitäisi kehitysapu muuntaa rahallisesta avusta seksuaalikasvatukseen ja ehkäisyvälineiden vientiin ongelma-alueille.” (Kommentti, YLE 23.6.2019)

”Niin sanottu kehitysapu voitaisiin sitoa avunsaajamaiden väestöpolitiikan modernisointiin.” (Seppälä 28.8.2019)

Sama toistuu luonnollisesti elintasokysymyksessä:

”Tarvitaan valtava ja perusteellinen ohjelma infrastruktuurin rakentamiseksi moniin Afrikan maihin. Vasta tämä mahdollistaa taloudellisen kehityksen. Elinolojen parantuessa myös syntyvyys laskee.” (Keskinen 8.7.2016)

”EU:n tulisi pystyä kehittämään suhdettamme Afrikkaan niin, että tavoittaisimme siellä sekä akuutin köyhyyden vähentämisen, syntyvyyden vähentämisen, että lopulta elintason kasvun

niin, että väkiluku luonnostaan putoaa alhaisemmalle kasvukäyrälle ja nopeasti.”

(Kommentti, Helsingin Sanomat, 26.7.2020)

Naisten aseman ja koulutuksen ongelmat, jotka myös liitetään ylikansoitukseen, ovat kysymyksiä, joista keskustellaan kehittyvistä maista puhuttaessa yleisestikin. Näin kehitysapu saadaan myös tähän mukaan:

“Apua voisi antaa tiukkoihin, mitattaviin tavoitteisiin, joita väestönkasvun hillitsemiseksi olisivat esimerkiksi tyttöjen ja naisten koulutuksen ja sivistyksen kehittäminen ja heidän työllisyytensä parantaminen, sukupuolten tasa-arvo perheessä ja yhteiskunnassa, lääketieteellinen apu ja neuvonta, taikauskon hävittäminen sekä patriarkaalisten ääriuskontojen vaikutusten estäminen” (Seppälä 28.8.2019)

“Naiset ovat väestöpolitiikankin uudistuksissa avainasemassa” (Seppälä 28.8.2019)

Samanlainen päättely on ollut ylikansoituskustelussa esillä myös Pohjois-Amerikassa. Entinen Yhdysvaltojen varapresidentti Al Gore on todennut, että tyttöjen kouluttamista, naisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä ja hedelmällisyyden hallintaan saattamista on kehitettävä väkiluvun laskemiseksi. On sanomattakin selvää, että naisten ’voimaannuttaminen’ ja koulutus ovat äärimmäisen tärkeitä teemoja esimerkiksi ympäristöoikeudenmukaisuutta koskevien keskustelujen rinnalla (Dyett 2019, 7). Tällainen keskustelu myös nähdäkseni edustaa päällepäin perinteisen Malthusilaisuuden peilikuvaa: Oletetaan, että elinolojen parantuessa myös syntyvyys laskee, eikä toisinpäin.

On kuitenkin tärkeää pohtia motiiveja ja näin ollen myös keinoja, joilla näitä asioita ylikansoituksen kontekstissa halutaan edistää. (Dyett 2019, 7) Mieleen nouseekin kysymys: Onko globaali etelä globaalien pohjoisten avun arvoinen vain liikasynnyvyyden kontekstissa? Onko kehitysapu olemassa vain ”väestöryntäyksen” estämiseksi eli strategisen demografian säätelemiseksi? Tästäkin syystä väitän, että kestävyys-, ympäristö-, ja väestökeskustelut tarvitsevat moniulotteista ja oikeudenmukaisuuteen pyrkivää keskustelua, eikä vain ylikansoitukseen ja niukkuuteen keskittyvää näkökulmaa. Vaarana nimittäin on, että globaalien etelän väestö aletaan näkemään numeerisina tilastoina – ylikansana – joita pitää hallita liikasynnyvyyden laskemiseksi. Otan jälleen Perun esimerkin esille ja huomautan, ettei epäinhimillistäminen, oli se sitten tarkoituksellista tai ei, johda hyvin lopputuloksiin.

4.2.3 Radikaalit ja provosoivat puhettavat

Kommentit ovat rento julkaisumuoto, sillä kuka vain voi helposti kommentoida mediajulkaisua ja usein anonymisti. Tästä syystä ne usein sisältävät provosoivia ja radikaaleja kannanottoja, joista ei voi olla varma, kuinka tosissaan kirjoittaja itse ottaa väitteensä. Väitän, että tällaiset kommentit antavat silti osviittaa sosiaalisesta todellisuudesta. Diskurssiteorian mukaisesti ne sekä heijastelevat, että rakentavat sitä. Siksi koen, että provosoivatkin kommentit, oli niiden kirjoittaja tosissaan tai ei, on tärkeä sisällyttää tähän diskurssianalyyysiin.

Ylikansoituksen ongelma herättää radikaaleja ratkaisuehdotuksia: Jos ihmisiä on liikaa ja se on suurin globaali ongelma, ratkaisu olisi ihmisten vähentäminen. Toiset uskovat *“luonnon hoitavan homman”* esimerkiksi pandemialla. Toiset taas ehdottavat sotaa ratkaisuksi. Tässä diskurssissa oletuksena näyttäisi olevan tietynlainen ihmisen luonnollinen pahuus ja itsekkyyys, jolloin esimerkiksi kolmas maailmansota on vääjäämätön ja toisaalta hyvä liikakansoituksen ratkaisemiseksi.

Kommenttiaineistosta löytyy myös keskustelua kehitysavun tehottomuudesta. Se koetaan *“karhun palveluksena”*, sillä se rinnastetaan syntyvyyden nousuun ja eliniän pitenemiseen. Lisäksi koetaan, että kehittyvien maiden vaurastuminen johtaa kulutuksen kasvamiseen, joka ei ole toivottavaa. Tämä viittaisi siihen, että korkean kulutuksen maiden talousjärjestelmien ja politiikkojen rooli esimerkiksi ilmastonmuutoksessa tiedostetaan, mutta ratkaisuja etsitään silti globaalista etelästä.

“Onko köyhyyttä mahdollista poistaa? Mitä se tarkoittaisi? Kaikkien pitäisi päästä länsimaisen kulutusmallin piiriin tavoittelemaan länsimaista unelmaa hyvästä elämästä. - Ekologisesti aika arveluttavaa.” (Kommentti, Helsingin Sanomat, 26.7.2020)

Diskurssi esittää, että on tärkeämpää keskittyä kokonaiskuvaan, jonka puitteissa kehittyvien maiden *“uhraaminen”* maailman pelastumiseksi ylikansoituksen kohtalolta on hyväksyttävää.

“Kolmas maailmansota vähentäisi liiallista väestöä tehokkaasti. Toinen tehokeino olisi rahallisen kehitysavun lakkauttaminen kokonaan” (Kommentti, Iltalehti 29.11.2021)

Ylikansoituskustelun kohdistuminen globaaliin etelään aiheuttaa myös yksin globaalia etelää ja sen asukkaita syyllistävää keskustelua. Luodaan kuvaa barbaarisesta kollektiivista, joka ei ymmärrä omaa parastaan saatikka maapallon parasta. Toisaalta syytetään vanhoillisia uskomuksia ja toisaalta lisääntymisviettä, jota Afrikassa ei osata kontrolloida.

“Ensin on saatava islam ja muslimit järkiintymään. Ja se tuskin on mahdollista koska nämä saavat voimansa ja kannatuksensa köyhyydestä” (Kommentti, Iltalehti 29.11.2021)

“Ainoa on mitä pitää kouluttaa että eivät ole niin huolettomia tavarastaan”

Tässä puhettavassa korostuu erityisesti globaalin etelän näkeminen ongelmana samalla kun globaalin pohjoisen rooli sivuutetaan tavalla tai toisella. Tällainen puhetapa onkin ollut suuren kritiikin kohteena ylikansoituskurssista puhuttaessa. Muun muassa Feministinen historioitsija Carol McCann (2017, 23–25) arvostelee Thomas Malthusin ideoita väittäen, että ne ohjaavat huomion pois kolonialismin kielteisistä poliittisista ja taloudellisista vaikutuksista. Hän sanoo, että malthusilaisittain nälänhädät ja epidemiat olivat luonnon rajoituksia seksuaaliselle piittaamattomuudelle, eivät seurausta siirtomaatalouden taloudellisesta riistosta ja poliittisesta alistamisesta. (Hendrixon & Hartmann 2019, 2.) Tästä huomaa suoran yhteyden kommenttien radikaaleihin ratkaisuehdotuksiin, joissa luodaan kuvaa piittaamattomasti lisääntyvästä globaalin etelän väestöstä. Kyseenalaistettavissa on, kuinka hyvin diskurssissa ylipäätään otetaan huomioon nyky maailman globaalit eriarvoisuudet ja niiden vaikutus myös esimerkiksi korkeaan syntyvyyteen.

Tämä johtaakin ongelmaan, onko ylikansoituskurssi itsessään rasistinen ideologia? Derric Jensen ym. väittävät kirjassaan (2011, 206) että ylikansoituskurssi perustuu olettamukseen, jonka mukaan globaalin etelän ihmiset ovat liian tyhmiä tai seksuaalisia hallitakseen itseään, jolloin perusongelmaksi ei nähtäisi esimerkiksi eriarvoisuutta ja köyhyyttä. Tämä on tietenkin hyvin karkea ja provosoiva väite, enkä usko, että jokainen ylikansoitusta juurisyyntä pitävä jakaisi tällaisia ajatuksia. Jälleen kuitenkin huomauttaisin, että ylikansoituskurssilla on pitkä historia tällaisten väitteiden ja ajatusmaailmojen kanssa, eikä niitä tule keskustelussa sivuuttaa. Diskurssiteorianmukaisesti puhe luo todellisuutta, joten tämänkaltaiset vakavat aiheet on tärkeä ottaa esille.

5. Pohdinta

Tämän tutkielman tavoitteena oli pureutua suomalaiseen ylikansoituskeskusteluun diskurssianalyysin keinoin. Viitekehyksessä painotin keskustelun aiempia ongelmakohtia Pohjois-Amerikassa. Tavoitteena oli selvittää, kuinka rinnastettavissa tämä suomalainen

keskustelu on runsaasti tutkittuun ja analysoituun pohjoisamerikkalaiseen ylikansoituskurssiin. Tulokset osoittavat, että samanlaisuuksia on runsaasti: Esimerkiksi huomion kiinnittäminen globaaliin etelään, naisen roolin korostaminen ja globaalien kriisien yksinkertaistaminen ovat piirteitä, jotka ovat löydettävissä tämän tutkielman aineistosta sekä aiemmasta tutkimuksesta.

Aineistoista löysin viisi diskurssia, joilla ylikansoituskurssia puolustetaan. Merkittävimpinä huomioina analyysissa selvisi diskurssien oletus ylikansoituksen perustavanlaatuisuudesta ja kehämäinen luonne. Perustavanlaatuisuuden oletus selittää osaltaan kaikkia viittä diskurssia: *Tabuisuus* luo ylikansoituskeskustelusta historiallisten tekijöiden ja poliittisen keskustelun uhria. Samalla ylikansoituksesta luodaan ihmiskunnan tärkeintä ongelmaa, jonka ei pitäisi olla tabu. *Syy-seuraussuhteet* tuo tilastollisia tekijöitä keskusteluun ja näin pyrkii todistamaan perustavanlaatuisuutta. *Muiden keinojen hyödyttömyys* toimii luontevana jatkumona syy-seuraussuhteille. Tämä diskurssi sen sijaan korostaa ylikansoituksen ongelman tärkeyttä yli muiden ilmiöiden ongelmien tai ratkaisuehdotusten. Tämä tietenkin viittaa ylikansoituksen perustavanlaatuisuuteen. *Moraaliin vetoaminen* sen sijaan kiinnittää ylikansoituksen eettiseen käyttäytymiseen ja aatteisiin: Koska ylikansoitus on juurisyy, eri tavalla ajattelemisen on moraalisesti väärin. Viimeisenä esittelin *Pohjoisen huoltosuhteen heikkeneminen vastaan Afrikan väestöräjähdyks*-diskurssin, joka niin ikään toistaa perustavanlaatuisuutta. Toisaalta keskustelussa korostetaan, että mikään muu ei ole niin tärkeää, kuin väkiluvun laskeminen, joten huoltosuhdeongelmalla ei ole tässä suhteessa väliä. Toisaalta myös ehdotetaan, että pohjoisen huoltosuhtetta on tärkeä pitää yllä, jotta globaali pohjoinen voisi toimia teknologisenä sekä moraalisenä katalysaattorina globaalin etelän kehitykselle ja näin ollen myös väkiluvun laskemiselle. Edelleen on ylikansoituksen ongelman perustavanlaatuisuus pinnalla.

Kehämäisyys liittyy perustavanlaatuisuuden oletukseen: Jos ylikansoitus alustavasti oletetaan juurisyiseksi globaaleille ongelmille, niin tämä itsessään toimii oikeutuksena ylikansoituskurssille ja kaikille sen viidelle aladiskurssille. Huomattavaa on, että aineistossa korostuu esimerkiksi naisen aseman, köyhyyden ja lapsikuolleisuuden vaikutus ylikansoitukseen. Ylikansoitusta ei siis oleteta köyhyyden syyksi vaan päinvastoin. Tutkielmassa toinkin esiin kysymyksen: Miksi se siitä huolimatta tuodaan esiin juurisyynä? Onko taustalla poliittiset, taloudelliset vai jopa rasistiset tekijät? Aiemman tutkimuksen pohjustamana väitin, että ylikansoituskurssilla on poliittisia, puolustuksellisia sekä taloudellisia intressejä myös ilmastonmuutoksen ja muiden globaalien kriisien ulkopuolella. Ylikansoituskurssi sellaisenaan voidaan myös tulkita itsessään rasistiseksi puhettavaksi,

ellei keskustelua käydä monipuolisesti ympäristöoikeudenmukaisuus, globaalit rakenteet ja valtasuhteet huomioon ottaen.

Tutkielmassa selvisi, että yksi syy miksi ylikansoituksen asettamista juurisyyksi on tärkeä arvioida kriittisesti, on sen vaikutukset kehitysavun motiiveihin. Motiivit taas vaikuttavat siihen, ketä autetaan ja miten. Tästä esimerkkinä toimi Perun tapaus, joka aiheutti ikäviä seurauksia, vaikka tavoitteet olivatkin päällepäin hyvät. Nostinkin esiin kysymyksen, onko globaali etelä avun arvoinen vain ylikansoituksen ja liikasynnyvyyden kontekstissa, sillä näin ylikansoituskurssi antaa olettaa, myös tämän tutkielman aineistoissa. Tästä päästäänkin johtopäätökseen, jonka mukaan ylikansoituskurssilla on myös tapana olettaa, tietoisesti tai tiedostamattomasti, globaalien pohjoisten ylemmyys suhteessa etelään: teknologinen ja moraalinen ylemmyys sekä näiden puitteissa oikeus arvioida mihin kehitysapu kohdistetaan ylikansoituksen kontekstissa. Tutkielman aineistossa kyllä mainitaan useaan otteeseen globaalien pohjoisten vaikutus ja vastuu ilmasto- ja ympäristökriisiin, mutta globaali etelä on kuitenkin huomion keskipisteenä. Kasvaahan väkiluku Afrikassa paljon nopeampaa ja, kun ylikansoitus oletetaan juurisyyksi, väkiluvun nopea kasvu on suurin uhka. Vaikka diskurssia itseään voidaankin näiden seikkojen puitteissa kritisoida, väitän, ettei ketään voida yksin ylikansoituskurssin puolustamisen takia syyttää rasistiksi tai malthusilaiseksi. Ilmastonmuutos ja ympäristökriisi ovat suuria uhkia ja vaikuttavat hyvin laajasti, joten on ymmärrettävää, että ongelmiin haetaan ratkaisuja, selityksiä ja syitä. Yhden ilmiön asettaminen juurisyyksi monisyisille globaaleille haasteillemme on kuitenkin kyseenalaistettavissa, joka olikin osaltaan tämän tutkielman tarkoituksena.

Kattavan aineiston avulla onnistuin saamaan tietoa suomalaisesta ylikansoituskurssin luonteesta: Kuinka sitä puolustetaan ja onko aineistosta löydettävissä eriarvoistavia pohjasävyjä, kuten pohjoisamerikkalaisesta diskurssista. Suomalaista tutkimusta aiheesta on vielä kovin vähän ja tällä tutkielmalla pyrin tuomaan kotimaista näkökulmaa esille. Tästä syystä tulokset eivät luultavasti ole täysin yleistettävissä maailmanlaajuiseen ylikansoituskeskusteluun, vaikka yhtäläisyyksiäkin löytyy paljon keskusteluun muualla. Joka tapauksessa maailma on tänä päivänä epäoikeudenmukainen monellakin tapaa ja poliittinen keskustelu heijastelee tätä, kuten ylikansoituskeskustelun tarkastelussa tässä tutkielmassa huomattiin. Kysymys kuuluu, mihin suuntaan ympäristö- ja väestökeskustelua tulisi ohjata, jotta kuljettaisiin kohti oikeudenmukaisempaa maailmaa?

Lähdeluettelo

- Biehl, J. & Staudenmaier, P. (1996). "Ecofascism: Lessons from the German Experience." Haettu Noudettu 2.11.2022, osoitteesta <https://theanarchistlibrary.org/library/janet-biehl-and-peter-staudenmaier-ecofascism-lessons-from-the-german-experience>
- Breitling, J., Fletcher, R. & Puelo, V. (2014). Barbarian hordes: The overpopulation scapegoat in international development discourse. *Third World Quarterly*, 35(7), 1195–1215.
- Connelly, M. (2010). *Fatal Misconception: The Struggle to Control World Population*. Harvard University Press.
- Dyett, J. (2019). Overpopulation Discourse: Patriarchy, Racism, and the Specter of Ecofascism. *Perspectives on Global Development and Technology*, 2019(1–2), 205–224.
- Erkama, N., & Vaara, E. (2010). Struggles Over Legitimacy in Global Organizational Restructuring: A Rhetorical Perspective on Legitimation Strategies and Dynamics in a Shutdown Case. *Organization Studies*, 31. <https://doi.org/10.1177/0170840609346924>
- Gaard, G. (2015). "Ecofeminism and Climate Change." *Women's Studies International Forum* 49:1-42.
- Gribble, J., Suneeta S., & Elaine Menotti. (2016) "Family Planning Policies and Their Impacts on the Poor: Peru's Experience." *International Perspectives on Sexual and Reproductive Health* 33(4):176.
- Hartmann, B. (2010). Rethinking climate refugees and climate conflict: Rhetoric, reality and the politics of policy discourse. *Journal of International Development*, 22(2), 233–246. <https://doi.org/10.1002/jid.1676>
- Hendrixson, A., & Hartmann, B. (2019). *Threats and burdens: Challenging scarcity-driven narratives of "overpopulation"*. *Geoforum*, 101, 250–259. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2018.08.009>
- Horne, D. (2013). "Locating Security in the Womb." *International Feminist Journal of Politics* 15(2):195-212
- Jensen, D., McBay, A., & Keith, L. (2011). *Deep Green Resistance: Strategy to Save the Planet* (1st edition). Seven Stories Press.
- Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (2016). *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Vastapaino.
- Krassmann, A. L., Paz, F. J., Silveira, C., Tarouco, L. M. R., & Bercht, M. (2018). Conversational Agents in Distance Education: Comparing Mood States with Students' Perception. *Creative Education*, 9(11), Art. 11. <https://doi.org/10.4236/ce.2018.911126>
- McCann, C. R. (2017). *Figuring the Population Bomb: Gender and Demography in the Mid-Twentieth Century*. University of Washington Press.
- Mehta, L. (2010). *The Limits to Scarcity: Contesting the Politics of Allocation*. Taylor & Francis Group.
- Menashy, F. (2019). *International Aid to Education: Power Dynamics in an Era of Partnership*. Teachers College Press.
- Murphy, M. (2017). *The Economization of Life*. Duke University Press.
- Sasser, J.S., (2014). *The wave of the future? Youth advocacy at the nexus of population and climate change*. *Geogr. J.* 180 (2), 102–110.

- Pan, X., Teng, F., Tian, Y., & Wang, G. (2015). Countries' emission allowances towards the low-carbon world: A consistent study. *Applied Energy*, 155, 218–228.
- Pietikäinen, S & Mäntynen, A. (2009). Kurssi kohti diskurssia. Vastapaino
- Pearl, R. (1927). The Growth of Populations. *The Quarterly Review of Biology*, 2(4), 532–548.
- Semieniuk, G., & Yakovenko, V. M. (2020). Historical evolution of global inequality in carbon emissions and footprints versus redistributive scenarios. *Journal of Cleaner Production*, 264, 121420. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.121420>
- Pynnönen, A. (2013). *Diskurssianalyysi: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen*. University of Jyväskylä.
- Solarz, M. W. (2019). *The Global North-South Atlas: Mapping Global Change*. Routledge.
- Starbird, E. (2016). Investing in Family Planning: Key to Achieving the Sustainable Development Goals. *Global Health Science and Practice*, 4(2), 191–210. <https://doi.org/10.9745/GHSP-D-15-00374>
- Thiele, L. P. (2013). *Sustainability*. Polity Press.
- Editor's Introduction: Is Overpopulation a Problem? Multiple Perspectives on this Perennial Question. (2016). *The American Journal of Economics and Sociology*, 75(4), 843.
- Global Environment Outlook 5 (GEO 5). (2012). United Nations Environment Programme UNEP Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. (1987). *Our Common Future, From One Earth to One World*

Aineisto

- Eskonen, H., Rissanen, J. & Kanerva, J. (2019, kesäkuuta 23). *Yksi asia on ihmiskunnan kohtalonkysymys, mutta silti siitä ei halua puhua kukaan – Miksi väestönkasvusta tuli ilmastokeskustelun tabu?* Yle Uutiset. Noudettu 6. lokakuuta 2022, osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-10825443>
- Keskinen, J. (29.11.2021). *Pääkirjoitus: Maapallon väestönkasvu on ilmastokriisin juurisyy.* Noudettu 6. lokakuuta 2022, osoitteesta <https://www.iltalehti.fi/paakirjoitus/a/4be6d12e-7f70-4edd-8871-7f550b5a0729>
- Keskinen, J. (8.7.2016). *Väestönkasvu uhkaa maailman vakautta.* Noudettu 6. lokakuuta 2022, osoitteesta <https://www.iltalehti.fi/paakirjoitus/a/2016070821871192>
- Kotro, A. (2018, maaliskuuta 1). *Ylikansoitus on ongelma numero yksi.* Uusi Suomi Puheenvuoro. Noudettu 6. lokakuuta 2022, osoitteesta <https://puheenvuoro.uusisuomi.fi/arnokotro/251562-ylikansoitus-on-ongelma-numero-yksi/>
- Partanen, K. (8.8.2022.). *Ilmastomuutoksen suurin syy on liikakansoitus—Mielipide—Maaseudun Tulevaisuus.* Noudettu 6. lokakuuta 2022, osoitteesta <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/mielipide/4998943a-651c-4e3c-8a80-7416816d4c1a>
- Seppälä, J. (28.8.2019). *Ylikansoitus uhkaa tavoitteita | Pääkirjoitus & mielipide | Savon Sanomat.* Noudettu 6. lokakuuta 2022, osoitteesta <https://www.savonsanomat.fi/paakirjoitus-mielipide/2809483>

Väkiluvun lasku on todella hyvä uutinen—Mielipide | HS.fi. (26.7.2020). Noudettu 6. lokakuuta 2022, osoitteesta <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006582136.html>